

STIMULATION AS COMPONENTS OF THE STATE POLICY OF FOREIGN INVESTMENT OF UKRAINE**Puzanova G.**

*doctoral Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Science Ukraine
Candidate of Law Sciences, Associate Professor
Kyiv, Ukraine*

СТИМУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ УКРАЇНИ**Пузанова Г.**

*докторант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук, доцент
Київ, Україна*

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10379229>

Abstract

The article is devoted to the study of the issues of stimulation of foreign investment as a component of the state policy of foreign investment of Ukraine. In the process of research, the author concludes that stimulation is a set of methods of influence of state-authorized bodies on foreign investment processes, which are established by current legislation. The state enshrines in the provisions of the current legislation a system of legal and management measures, which are formed and implemented by special entities with the aim of regulating foreign investment relations for the socio-economic development of the state and which are carried out using a set of a number of methods, the application of which has a stimulating effect on foreign investors.

Based on the analysis of both scientific literature and the practice of investment activity, the author claims that the methods of state management and state regulation of foreign investment represent legally established methods of influence of management bodies on the object of management. Depending on the state's chosen investment policy in the field of foreign investment, these methods can stimulate the activity of foreign investors. The incentive mechanism begins to operate when the use of one or another method creates more attractive economic conditions for foreign investors than those they have in other states.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню питань стимулювання іноземного інвестування як складової державної політики іноземного інвестування України. У процесі дослідження зроблено висновок, що стимулювання є сукупністю способів впливу уповноважених державою органів на процеси іноземного інвестування, що закріплені чинним законодавством. Держава закріплює в положеннях чинного законодавства систему правових та управлінських заходів, які формуються та реалізуються спеціальними суб'єктами з метою впорядкування відносин іноземного інвестування для соціально-економічного розвитку держави та які здійснюються за допомогою сукупності ряду методів, застосування яких має стимулюючий вплив на іноземних інвесторів.

На основі аналізу як наукової літератури, так і практики інвестиційної діяльності стверджується, що методи державного управління та державного регулювання іноземним інвестуванням являють собою юридично закріплені способи впливу органів управління на об'єкт управління. Залежно від обраної державою інвестиційної політики у сфері іноземного інвестування ці методи можуть стимулювати діяльність іноземних інвесторів. Механізм стимулювання починає діяти, коли використання того чи іншого методу створює для іноземних інвесторів більш привабливі економічні умови, ніж ті, які вони мають у інших державах.

Keywords: state policy of foreign investment, the concept of stimulation of foreign investment, types of stimulation in the content of the state policy of foreign investment.

Ключові слова: державна політика іноземного інвестування, поняття стимулювання іноземного інвестування, види стимулювання в змісті державної політики іноземного інвестування.

Вступ. Військова агресія РФ проти України поставила на межу розорення вітчизняну економіку та національне господарство. Проте, незважаючи на інтенсивні намагання ворога знищити нашу державу, Український народ чинить активний опір загарбнику. Від початку російського повномасштабного вторгнення практично кожен українець робить все від нього залежне для майбутньої перемоги. Надзвичайно велику роль у цьому процесі відіграє

міжнародна підтримка нашої держави іноземними державами і партнерами, які надають величезну фінансову і матеріальну допомогу задля перемоги України та покарання віроломного загарбника – Російської Федерації.

Актуальність. Поряд з цим, враховуючи фінансову й ресурсну виснаженість України війною, уже тепер, а надто після закінчення бойо-

вих дій для інтенсивного відновлення нашої держави, її відбудови та розвитку слід вживати всіх заходів. Уже сьогодні постає необхідність замислитися, як і в який спосіб здійснювати відновлення економіки нашої держави, повернути українців із-за кордону та забезпечити гідний рівень життя населення країни. Усе це потребує вирішення багатьох питань і значних фінансових ресурсів, яких сьогодні недостатньо в державі, тому іноземне інвестування може відіграти важливу роль у вирішенні цих питань.

Іноземне інвестування є одним із напрямів підвищення ефективності національної економіки, умовою стабілізації і структурних перетворень, задоволення потреб населення та суспільного виробництва у різних галузях тощо. Цей напрям діяльності можливо визначити як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик підприємницьку діяльність іноземних інвесторів, пов'язану з вкладенням іноземних інвестицій в об'єкти господарської діяльності на території приймачої держави у видах і формах, не обмежених законодавством, з метою одержання прибутку або досягнення іншого соціально важливого ефекту [1, с. 26].

У сучасних умовах іноземне інвестування є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки України. Тому дослідження існуючих правових передумов для залучення іноземних інвестицій є актуальним і має велике практичне значення. Для цього вже сьогодні варто звертати увагу на наявні механізми регулювання іноземного інвестування, що використовуються у світі, та адаптувати їх до післявоєнних реалій. У зв'язку з тим, що іноземне інвестування – це добровільний процес вкладення власних ресурсів іноземними інвесторами з метою розвитку економіки приймачої держави, то необхідно звернути увагу на такий механізм їх залучення, як стимулювання. Необхідно узяти до уваги, що в інформаційно-психологічному аспекті засобом впливу на іноземних інвесторів виступають не самі норми права, договори або правозастосовні акти, а суб'єктивні права та обов'язки, пільги, заохочення та інші стимули, які є важливими для іноземних інвесторів і пов'язані з досягненням ними запланованих цілей.

Однак слід зазначити, що питанням сутності стимулювання та їх видам як складової державної політики іноземного інвестування в Україні практично не приділялось уваги, що підкреслює актуальність цього дослідження.

Аналіз наукових публікацій. При дослідженні сутності стимулювання та його видів як складових елементів державної політики іноземного інвестування, виникає необхідність розкриття сутності та окреслення змісту категорії стимулювання. Дослідження як наукової, так і навчальної літератури дає можливість стверджувати, що питання державної політики взагалі та державної інвестиційної політики зокрема досліджувала доволі значна кількість вчених. Серед найбільш суттєвих варто згадати роботи таких дослідників, як:

В. І. Андріяш [2], В. І. Волошин [3], Л. В. Гонюкова, В. М. Козакова, В. А. Ребало [4], Н. В. Дачій [5], Ю. М. Жорнокуй [6], О. В. Лаврук [7], І. І. Петренко [8], М. В. Співак [9] та ін., які досліджували ті або інші аспекти державної політики.

Дослідженням питань, пов'язаних зі стимулюванням активності суб'єктів соціально-економічної діяльності взагалі та розкриттям сутності правових стимулів як юридичної категорії, також займалась значна кількість науковців. Серед них можна згадати таких дослідників, як: О. О. Барабаш [10], Р. А. Калюжний, О. Я. Лапка, Т. О. Пікуля [11], Ю. О. Козенко [12], Д. О. Кошиков [13], В. В. Лазорев [14], О. С. Літвінов [15], І. М. Луценко [16], В. Г. Рогов [17], М. Л. Смолярова [18], О. С. Федорчук, О. В. Сторожук [19], Є. Ю. Шаптала [20] та ін. У роботах зазначених дослідників розкривається сутність стимулювання як інструменту впливу на суб'єктів економічної (господарської) діяльності, а також досліджуються питання в окремих, важливих для суспільства сферах. Поряд з цим розкриттям питань, що висвітлюють сутність стимулювання у сфері іноземного інвестування, практично не приділялось уваги.

Враховуючи зазначене, **метою нашої розвідки** є розкриття сутності стимулювання та його вплив на процес іноземного інвестування, а **завданням** – характеристика змісту стимулів як інструментів впливу на процесі іноземного інвестування на території України.

Методологія дослідження. Досягнення зазначених мети і завдання є складним науковим питанням, враховуючи це, для досягнення об'єктивного наукового результату, нами були використані загальнонаукові методи дослідження (діалектичного, аналізу, синтезу та структурно-функціонального), а також спеціальні методи (логічні, юридичні, порівняльно-правові). Аналітичний метод використовувався для визначення особливостей впливу стимулювання на розвиток процесу іноземного інвестування. Порівняльно-правовий метод дав змогу проаналізувати використання тих чи інших стимулів у іноземних державах і можливість їх використання при формуванні та реалізації державної політики іноземного інвестування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи правові стимули, варто звернути увагу на те, що стимули відіграють роль особливих важелів впливу на свідомість і поведінку, волю та енергію людини і дають змогу направляти їх зусилля на розв'язання найбільш важливих завдань, що виникають перед державою – розвиток технічного прогресу, планомірне збільшення продуктивності виробництва та ін. При цьому вони можуть бути різноманітні – матеріальні, моральні, правові стимули: а) мають нормативне закріплення; б) спрямовані на активізацію правомірної поведінки відповідних суб'єктів [20, с. 74].

У юриспруденції правові стимули входять до кола наукового інтересу, як правило, фахівців фундаментальних галузей права таких, як цивільне право, адміністративне та трудове право. Але

оскільки методологічну функцію у системі правових наук виконує загальна теорія держави та права, то саме теоретики права у своїх наукових розвідках віднаходять те спільне та відмінне, загальне та особливе, що притаманно правовим стимулам, як правовим феноменам. Без перебільшення, спільною тезою усіх правників є те, що у сфері дії права стимулюванню підлягає тільки правомірна поведінка особи.

І. М. Луценко у своїй роботі «Правові стимули: теоретико-правові засади та механізм реалізації» запропонував власне визначення поняття правового стимулу як закріпленого в нормі права засобу правового впливу на поведінку особи, спрямованого на спонукання її до суспільно корисного і соціально-активного правомірного діяння, яке має свідомо-вольовий характер, з метою задоволення потреб та інтересів, досягнення поставлених цілей. Автор вказує, що правовий стимул за своєю природою є складовим правовим явищем, що має свою внутрішню будову та спрямовується на внутрішній світ особи – мотиви, інтереси, потреби.

Основними ознаками правового стимулу є те, що він: спрямований на задоволення потреб та інтересів; спонукає до активних дій, зацікавлюючи особу в досягненні стимулюючого результату; забезпечує мотивацію правомірної поведінки; дає можливість вибору варіанта правомірної поведінки; виступає як суб'єктивним (внутрішнім), так і об'єктивним (зовнішнім) фактором, що спонукає до дій і впливає на інтереси особи; може виражатися як у позитивних, так і в негативних правових засобах впливу; є ефективним засобом впливу на поведінку особи з боку інших осіб, суспільства, держави, інформує про наслідки правомірної поведінки [16, с. 5–6].

На думку деяких вчених, правовий стимул – це правове спонукання до законослухняної поведінки, яке створює сприятливий режим для задоволення власних інтересів суб'єкта, при цьому стимулюючими засобами є заохочення, пільги, переконання тощо.

Концептуально з такою позицією погоджуються провідні українські правники. Зокрема, професор О. Ф. Скакун пропонує таку дефініцію правового стимулу: «Це правове спонукання до законослухняної поведінки, що створює умови для задоволення власних інтересів суб'єкта. Наприклад, пільга, право на власність» [21, с. 486]. Учені Л. С. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров, В. С. Ковальський вважають, що правовий стимул, як фактор і умова забезпечення правомірної поведінки, проявляється в правовій формі суб'єктивних прав, законних інтересів, пільг, привілеїв, імунітету, заохочень. Звертають увагу на те, що правові стимули інформують про наслідки правомірної поведінки, забезпечують реалізацію регулятивної функції права [22, с. 285–286].

Кожна з наведених інтерпретацій змісту правових стимулів дає підстави стверджувати, що правова природа стимулу обов'язково проявляється через правомірну поведінку, яка є вольовою поведінкою суб'єкта права (діяльність або

бездіяльність), що відповідає приписам правових норм, не суперечить основним принципам права і гарантується державою [23, с. 350].

Отже, правовий стимул – це не тільки внутрішній спонукальний фактор, елемент суб'єктивної сторони поведінки, а й зовнішній фактор, який закладений у законодавстві і впливає на особу ззовні, створюючи при цьому умови для задоволення її потреб та інтересів. Ми поділяємо позицію авторів, які вказують, що до основних рис, які характеризують правову природу стимулу, автори відносять те, що вони:

- завжди пов'язані зі сприятливими умовами для здійснення власних інтересів особи, оскільки виражаються в обіцянці чи наданні цінностей, а іноді в заміні чи зниженні міри позбавлення цінностей (наприклад, стимулом є скасування чи зниження міри покарання);

- розширюють обсяг можливостей, свобод для суб'єкта, бо формами прояву правових стимулів виступають суб'єктивні права, законні інтереси, пільги, привілеї, імунітети, надбавки, доплати, компенсації, заохочення, рекомендації;

- виражають позитивну правову мотивацію;

- спрямовані на впорядковану зміну суспільних відносин, виконують функцію розвитку соціальних зв'язків;

- передбачають підвищення позитивної активності [11, с. 6–7]. У цих ознаках полягає їхня необхідність і соціальна цінність стимулювання.

Визначивши поняття й основні ознаки правового стимулювання, можемо визначити основну його мету. Загалом мета – це те, до чого прагнуть, що потрібно здійснити. Виходячи з такого загального розуміння мети, можна сказати, що правові стимули, будучи спонукальною причиною до дій, у підсумку передбачають отримання особою відповідних благ. Отже, мета правових стимулів зумовлюється потребами та інтересами як особи, так і суспільства. Саме мета стає стимулом до дії, є причиною виникнення відповідної поведінки особи [11, с. 25].

При правовому стимулюванні здійснюється безпосередній цілеспрямований правовий вплив на поведінку особи з боку стимулювального суб'єкта. У цьому процесі останній застосовує усі можливі правові засоби (правові стимули), які спонукають особу до певної дії. Усі дії стимулювального суб'єкта спрямовані на отримання бажаного результату в процесі діяльності об'єкта стимулювання.

Розкриваючи сутність стимулювання як інструментів державної політики іноземного інвестування, слід вказати на те, що відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [24]. Інвестиційну політику розробляють і впроваджують державні органи, до компетенції яких належать повноваження щодо здійснення такої діяльності. Враховуючи це, ми, говорячи про стимули, будемо мати на увазі правові

стимули, які можуть бути застосовані державними органами.

Стимулювання як засіб правового впливу на поведінку суб'єктів права – це вид правового заохочення, що спрямований на спонукання суб'єктів права на усвідомлене сумлінне виконання ними своїх обов'язків та досягнення соціально корисних результатів, що перевищують звичайні вимоги. Мета правових стимулів полягає в тому, щоб викликати мотивацію, спрямовану на соціально активну поведінку, на високий результат дій, забезпечення самостійності, свободи особи, на проявлення ініціативи, творчості, заповзятливості. До суб'єктів, що здійснюють стимулювання, треба віднести: державу, її органи та посадових осіб, які мають ці повноваження. Правове стимулювання є категорією права, отже, виконує широке коло функцій. До функцій правового стимулювання відносять: загальносоціальні функції (мотиваційна, організаційна, прогностична, гарантуюча, комунікативна, оціночна, соціального контролю, виховна) та спеціально-юридичні функції (праворегулятивна, правостимулююча). Однією із головних функцій правового стимулювання є мотиваційна функція.

Отже, А. Баран зазначає, що правове стимулювання має широке функціональне застосування з метою впливу на поведінку суб'єктів права. Як загальносоціальні, так і спеціально-соціальні функції правового стимулювання спрямовані на створення умов для розвитку ініціативи, творчості заохочуваних суб'єктів права, а також для відвернення їх неправомірної поведінки та забезпечення дієвості юридичних норм [25, с. 35–36].

Характеризуючи особливості правових стимулів, варто погодитись з думкою, що це правові норми, що заохочують розвиток необхідних для суспільства і держави суспільних відносин, норми, які стимулюють як звичайну, так і підвищену правомірну діяльність людей і результати такої діяльності. При цьому категорія стимулювання в праві може бути розглянута у вузькому та широкому сенсі. За вузького підходу стимули розглядаються виключно як заохочення, а за широкого – як синтетичний спосіб впливу, що поєднує у собі як засоби заохочення, так і засоби примусу [20, с. 75]. Це дає нам можливість стверджувати, що при застосуванні широкого підходу правовими стимулами вважатимуться різні за цільовим спрямуванням засоби. Застосування заохочень, а також інших правових стимулів має на меті створення таких умов, за яких суб'єкти будуть зацікавлені в добровільному, своєчасному та повному виконанні обов'язків, які покладено на них у відповідних правовідносинах.

Отже, при розкритті сутності правових стимулів як складових забезпечення державної політики іноземного інвестування ми їх будемо розглядати як сукупність способів впливу уповноважених державою органів на процеси іноземного інвестування, що закріплені чинним законодавством. При цьому державну політику іноземного інвестування будемо сприймати як закріплену в положеннях чинного законодавства систему правових

та управлінських заходів, яка формується та реалізується спеціальними обов'язковими та консультативними суб'єктами з метою впорядкування суспільних відносин певної сфери для створення основ конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [26, с. 22].

Переходячи до характеристики інвестиційної політики держави, слід вказати, що державне управління й регулювання іноземним інвестуванням здійснюється через вплив державних органів, який спрямований на певне звуження можливостей вибору того чи іншого варіанта поведінки суб'єктів, а також на коригування їх поведінки шляхом застосування норм, що забезпечуються юридичною відповідальністю [27].

Державна політика іноземного інвестування як складова економічної політики держави включає комплекс правових, адміністративних та економічних заходів. Державна інвестиційна політика, зрештою, має за мету оптимізацію різних економічних інтересів у процесі формування та використання фінансових, матеріальних та інших ресурсів і розглядається як система різних заходів органів державної влади щодо активізації інвестиційної діяльності з метою досягнення результату (економічного, соціального) або вирішення проблем [28, с. 18], що здійснюється за допомогою сукупності цілого ряду методів, застосування яких має стимулюючий чи гальмівний вплив на іноземних інвесторів.

Методи державного управління інвестиційною діяльністю визначаються як юридично закріплені способи впливу органів управління на об'єкт управління [27]. При цьому об'єктами управління є об'єкти інвестиційної діяльності відповідно ст. 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність» може бути будь-яке майно, у тому числі основні фонди й оборотні кошти в усіх галузях економіки, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права [29]. Стаття 4 Закону України «Про режим іноземного інвестування» визначає, що іноземні інвестиції можуть вкладатися в будь-які об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України [30].

Використанню як економічних, так і адміністративних методів державного управління іноземними інвестиціями передують ухвалення відповідних нормативних актів, у рамках яких відповідному державному органу надаються повноваження здійснювати таку діяльність. Своєю чергою, розвиваючи положення цих компетенційних актів державний орган, у рамках своїх повноважень ухвалює відповідне рішення у формі підзаконних актів, результатом яких є застосування того чи іншого методу стимулювання іноземних інвесторів.

Вироблення уповноваженими державними органами плану застосування економічних і прямих методів у своїй основі складає розробку та формування державної політики іноземного інвестування, а їх планове використання має наслідком її реалізацію.

Як свідчить аналіз практики, формування та реалізації державної інвестиційної політики в Україні та світі найбільш використовуваними економічними методами є методи, що впливають на економічний стан іноземного інвестора через податкові пільги та фінансові преференції.

В якості податкових пільг найбільш часто використовують: а) пільгові ставки непрямих податків або звільнення від непрямих податків, у т. ч. митні пільги; б) податкові канікули; в) зниження ставки податку на прибуток підприємств; г) пільговий податковий режим для підвищення вартості капіталу; д) зменшення бази оподаткування за рахунок відрахування на кваліфікаційні витрати; е) звільнення від податку на прибуток для експортних компаній; ж) податкові пільги на нові інвестиції; и) податкові пільги на інвестиції у соціальну, культурну сферу та виробництво промислових товарів естетичного призначення; і) зменшення податків на дивіденди та проценти, виплачені за кордоном.

В якості фінансових преференцій використовують: а) інвестиційний податковий кредит; б) податкові пільги інвестицій у підприємства, розташовані у певних регіонах країни або секторах економіки; в) прискорені капітальні (інвестиційні) надбавки; г) преференційне ставлення до довгострокового приросту капіталу (часто у сфері будівництва і машинобудування); д) безвідсоткові кредити (пільгові кредити).

Серед адміністративних методів стимулювання чи обмеження іноземних інвестицій найчастіше використовуються: а) прискорена амортизація або прискорені надбавки до капіталу; б) прямі субсидії на повне або часткове покриття витрат інвестиційного проекту; в) урядові позики; г) пайова участь держави в акціонерному капіталі; г) пільгове державне страхування на покриття ризиків від коливань валютного курсу та некомерційних ризиків; д) спеціальний режим щодо іноземної валюти.

Також варто звернути увагу на те, що не в усіх іноземних державах є спеціальне законодавство щодо стимулювання іноземних інвестицій. Зокрема, за твердженнями іноземних фахівців, у Сполучених Штатах Америки правове регулювання іноземного інвестування здійснюється в межах загального регулювання зовнішньоекономічної діяльності відповідно до Комплексного закону про торгівлю і конкуренцію 1988 року й антирастового законодавства [31]. Така ж ситуація й у Великій Британії, проте, незважаючи на те, що іноземні інвестиції в Англії можуть здійснюватися нарівні з вітчизняними, існують обмеження в межах Акта 1973 року про вільну торгівлю (антимонопольного законодавства) [32]. У Франції також відсутні спеціальні закони, що регулюють іноземне інвестування, а іноземним інвесторам було надано національний режим і можливість здійснення прямих іноземних інвестицій незалежно від розміру за умови повідомлення міністра економіки [33].

Інвестиційні стимулювання можна розділити на дві групи – ті, які конкретно стосуються залучення інвестицій, та заходи, які непрямо пов'язані з

інвестиціями. Майже всі країни, як правило, регулюють або стимулюють приплив іноземних інвестицій за рахунок впровадження вимог міжнародних угод, а також використання загальних інструментів правового регулювання, державної підтримки та податкових заходів. Водночас обмежена кількість країн вживають конкретні фінансові заходи для стимулювання інвестицій, наприклад Японія, Китай та Польща.

Як зазначалося, рівень оподаткування має суттєвий вплив на інвестиційний клімат. Зокрема, численні дослідження впливу рівня корпоративного оподаткування на інвестиції свідчать, що зниження ефективної граничної корпоративної податкової ставки на 1 % сприятиме збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій на 3 % [34].

Одним із головних стимулів заохочення інвестицій є стимулювання НДДКР та інновацій. Податкові пільги для витрат на науково-дослідні розроблення можуть стимулювати інвестиції у цю галузь. Інвестиції в інновації мають важливе значення для економічного прогресу країни, а також вони сприяють покращенню соціального добробуту. Так, протягом 2015 року низкою країн (Ірландія, Іспанія, Італія, Словаччина та Велика Британія) було представлено деяку нову форму модифікації системи податкової підтримки інновацій [35]. У Австрії було оголошено податкову реформу, насамперед щодо збільшення податкового кредиту та премій для нових розробок. У низці країн, наприклад у Франції та Бельгії, перейшли на реалізацію програм, що полегшують заходи і перевірки прийнятності витрат на НДДКР.

Згідно з останніми дослідженнями ЮНКТАД інвестиційні стимули в основному призначені для пріоритетних галузей, таких як енергетика, НДДКР і проекти з розвитку інфраструктури. Як доповнення до цих секторів стимули надаються для проектів у різних сферах сталого розвитку або пов'язані з цілями сталого розвитку за допомогою критеріїв ефективності. Як доповнення до фінансових, фінансових і регулятивних стимулів уряду можуть залучати інвесторів шляхом створення сприятливої інфраструктури навколишнього середовища або дозволяючи інвесторам використовувати таку інфраструктуру за низької або нульової вартості.

Для прикладу, у Хорватії компанії, які здійснюють лише НДДКР, звільняються від сплати корпоративного податку. У Словенії такі компанії можуть скористатися податковими пільгами, що проявляється у зменшенні податкової бази податку на прибуток на 30 % суми інвестицій [36].

Одним із заходів податкової реформи є введення податкових пільг для стимулювання інвестицій у машини та обладнання, зокрема у 5 державах-членах (Іспанії, Франції, Хорватії, Португалії та Румунії). Ці заходи передбачають дозволи на бонусну амортизацію, а також пропонування податкових пільг для реінвестування прибутку. Шість держав-членів (Ірландія, Франція, Італія, Люксембург, Мальта і Велика Британія) сфокусували свою увагу

на наданні допомоги молодим або малим компаніям [37]. Стимулювання соціальних інвестицій розглядається у податкових політиках низки країн (Данії, Іспанії, Італії, Мальти і Великої Британії). Наприклад, були збільшені податкові пільги для благодійних пожертв у Іспанії, на Мальті та в Італії.

Заслугує уваги також досвід Угорщини, де загальна ставка корпоративного прибутку становить 10 % для податкової бази до 500 млн форинтів і 19 % для частини податкової бази, що перевищує 500 млн форинтів [38].

Крім того, існують податкові пільги для інвестиційних проєктів, які пов'язані з виробництвом, розвитком і створенням нових робочих місць. Також існує податкова знижка у розмірі 80 % (на 10 років) для інвестицій в охорону НПС, інновації та розвиток телекомунікаційних мереж.

У Польщі іноземні інвестори можуть отримати підтримку у вигляді субсидії, якщо вони здійснюють свою діяльність у таких галузях, як автомобільний сектор, сектор електроніки, авіаційний сектор, біотехнологічний сектор, сектор переробки харчових продуктів, сектор сучасних послуг, наукові дослідження.

Особливістю пільгових умов Великої Британії є надання на сприятливих умовах кредитів. У Англії регіональні урядові органи можуть надати на сприятливих умовах кредити, які покривають до 90 % вартості будівництва, а також знижку на вартість земельних ділянок.

Серед інвестиційних стимулів також варто виділити досвід США. Особливістю є те, що в кожному штаті існують свої пільги та гарантії для інвесторів. До основних заходів варто віднести:

- зниження податкових ставок;
- безкоштовне створення необхідної виробничої інфраструктури;
- встановлення особливих пільгових ставок прискореної амортизації;
- надання позик на наукові дослідження;
- списання близько 15 % оподаткованого прибутку компаніям, які працюють на експорт.

Надання пільгової позики (до 150 тис. дол. США), гарантії для отримання кредиту в банку (до 350 тис. дол. США), також безкоштовної інформації та консультації [39].

Вивчення й узагальнення міжнародно-правового досвіду залучення іноземних інвестицій передбачає пільгове оподаткування, кредитування, субсидювання, що позитивно вплине на створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулює приток капіталу в економіку України в цілому і в регіони, зокрема, як вказує Ю. О. Світлична [40, с. 44].

В. І. Любімов зазначає, що у світовій практиці існує три типи стимулюючих заходів для активізації прямих іноземних інвестицій:

- фіскальні (заходи, спрямовані на скорочення окупності інвестицій і на зниження податків);
- фінансові (дотації, різна допомога, спрямована на реалізацію інвестиційних проєктів і керування інвестиційними потоками, компенсації

витрат на НДДКР, часткове відшкодування інвестицій у землю, будинки й устаткування);

– нефінансові (заходи для удосконалення організаційних і технічних умов для іноземних інвесторів; доступ до під'їзних колій; розвиток телекомунікацій, водопостачання, енергозабезпечення, навчання місцевого персоналу; участь іноземних компаній на рівних правах з місцевими у відкритих тендерах; інформаційно-туристичні візити представників інвестора за рахунок держави; механізми швидкого утвердження інвестиційних проєктів за допомогою спеціальних інвестиційних агентств) [41, с. 5–6].

Варто підсумувати, що використання інвестиційних стимулів різними розвиненими країнами уже довело свою ефективність. Тому в нинішніх умовах для України особливо важливим є використання практики залучення інвестицій в економіку країн. Адже саме іноземні інвестиції є тим інструментом, який здатен підвищити фінансові можливості нашої держави та відповідно модернізувати її економіку.

З іншого боку, необхідно враховувати, що розвинені країни напрацювали значний досвід річних видів стимулювання іноземного інвестування, наприклад податкового. Система оподаткування побудована таким чином, аби постійно заохочувати інвестора.

По-перше, компанії можуть зменшувати розмір бази оподаткування за рахунок збільшення відрахувань у фонди, що включаються до виробничих витрат (зокрема, амортизаційний фонд).

По-друге, використовуються різні податкові пільги для тих, хто вкладає кошти у виробництво, здійснює заходи з реінвестування.

По-третє, майже в усіх країнах існує система покриття збитків компанії за рахунок її прибутків упродовж кількох попередніх років або за рахунок її майбутніх прибутків.

По-четверте, чимало держав заохочують виробничі вкладення за допомогою податкових інвестиційних відрахувань і податкових інвестиційних кредитів [42, с. 22–23].

Серед країн Європейського Союзу найбільш поширені такі засоби стимулювання, як податковий кредит і податкові пільги в різних варіаціях [43, с. 177]. Однак у сучасних умовах класифікація податкових пільг призначена надавати інформацію для їх аналізу, який у свою чергу має здійснюватися в контексті відповідності системи податкових пільг цілям економічної політики держави [44, с. 29].

Розуміння правової природи податкового стимулювання дуже важливе в контексті аналізу його заходів, що мають місце в податковому середовищі країн Європейського Союзу. Податки здатні бути позитивним засобом, стимулюючи діяльність, яка має цінність для суспільства у відповідний момент, водночас стримуючи інші. Вони здатні виступати стимулюючим чинником у розвитку виробництва. Як слушно зазначає В. С. Загорський, «оподаткування не повинне створювати перешкоди для економічного зростання, більше того, воно покликане сприяти йому» [45, с. 73].

Висновки. Підсумовуючи викладене, зробимо такі висновки. Загалом державне регулювання іноземного інвестування в Україні залишається певною мірою непродуманим, суперечливим і малоефективним. Однією з причин цього є відсутність чітко означених пріоритетів розвитку економіки, сформульованої концепції національних інтересів, концепції державної політики іноземного інвестування, програм залучення іноземних інвестицій, без яких неможливо створити сприятливе інвестиційне середовище, забезпечене комплексною законодавчою базою та діючими виконавчими структурами.

Головними завданнями державної політики іноземного інвестування є залучення іноземних інвестицій в економіку України, гарантування економічної безпеки країни, сприяння максимальному зближенню інтересів держави з інтересами іноземних інвесторів. У сучасних умовах одним із основних пріоритетів держави повинна стати цілеспрямована політика стимулювання прямих іноземних інвестицій, яка б базувалась на загальнодержавних пріоритетах. Створення прозорої системи інвестиційних стимулів здатне забезпечити очікування іноземних інвесторів. Урядова політика у сфері іноземного інвестування повинна бути максимально адаптована до ключових галузей та регіонів. Адже мають бути використані ефективні фінансові, податкові та інші інструменти та стимули, які здатні значною мірою вплинути на приплив іноземних інвестицій у країну.

Стимулювання як складова державної політики іноземного інвестування являє собою сукупність способів впливу уповноважених державою органів на процеси іноземного інвестування, що закріплені чинним законодавством. При цьому державною інвестиційною політикою должна бути закріплена в положеннях діючого законодавства система правових та управлінських заходів, яка формується й реалізується державними суб'єктами з метою сприяння іноземному інвестуванню.

Варто підкреслити, що використання інвестиційних стимулів різними розвиненими країнами уже довело свою ефективність. У світовій практиці існує три типи стимулюючих заходів для активізації прямих іноземних інвестицій: фінансові, фінансові та нефінансові. Тому в нинішніх умовах для України особливо важливим є дослідження та використання стимулюючих заходів для залучення інвестицій в економіку України.

Список літератури:

1. Puzanova Galyna. Criteria for evaluation of foreign investment in accordance with international law and international jurisprudence. IV International Scientific and Practical Conference «Innovative scientific research», May 18–19, 2023, Toronto. Canada. Pp. 25–28.
2. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 9. С. 15–19.
3. Волошин В. І. Державна політика забезпечення економічної безпеки держави в умовах

гібридних загроз. Бізнес Інформ. 2018. № 9. С. 19–24.

4. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / авт. кол.: Л. В. Гонюкова, В. М. Козаков, В. А. Ребало та ін.; за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.

5. Дацій Н. В. Інвестиційна політика як фактор гарантування економічної безпеки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=162>

6. Жорнокуй Ю. М. Інвестиційне право: підручник. Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2011. 192 с.

7. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. Університетські наукові записки. 2018. № 3–4. С. 254–263.

8. Петренко І. І. Сутність державної політики та державних цільових програм. Віче. 2011. № 10. С. 23–25.

9. Співак М. В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Логос, 2016. 536 с.

10. Барабаш О. О. Правові засоби стимулювання позитивної поведінки людини: загальнотеоретичний аспект. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 12–16.

11. Калужний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання: монографія. Київ: Леся, 2013. 204 с.

12. Козенко Ю. О. Правова поведінка особи: аксіологічно-нормативна детермінація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Львів, 2012. 193 с.

13. Кошиков Д. О. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави: монографія / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків: Факт, 2020. 480 с.

14. Лазорев В. В. Правовий стимул і його цілі. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2019. С. 117–120.

15. Литвінов О. С. Дискусійні питання сутності стимулів в економіці. Вісник соціально-економічних досліджень. 2009. № 37. С. 101–106.

16. Луценко І. М. Правові стимули: теоретико-правові засади та механізм реалізації: автореф. ... к. ю. н. спец.: 12.00.01. Київ, 2009. 18 с.

17. Рогов В. Г. Стимулювання та стимули в економіці: визначення та класифікація. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 2. С. 30–35.

18. Смолярова М. Л. Поняття та сутність стимулів у трудовому праві. Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки. 2017. Вип. 5, т. 1. С. 163–166.

19. Федорчук О. С., Сторожук О. В. Практика використання інструментів стимулювання прямих

іноземних інвестицій зарубіжними країнами. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2017. № 9. С. 120–126.

20. Шаптала Є. Ю. Стимули у податковому праві: поняття, ознаки та функції. Право та інноваційне суспільство. 2017. № 2 (9). С. 75–80.

21. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

22. Теорія держави і права / В. С. Ковальський, С. Л. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров; за ред. С. Л. Лисенкова. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 448 с.

23. Загальна теорія держави та права: підручник / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін. Київ: Право, 2002. 432 с.

24. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

25. Баран А. Правові стимули: теоретико-правові засади. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 31–37.

26. Пузанова Г. Й. Механізм адміністративно-правового забезпечення формування державної політики іноземного інвестування. Адміністративне право і процес. 2021. № 3 (34). С. 19–32. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-34-2021>

27. Шевченко Л. В. Методи управління процесами іноземного інвестування на макrorівні. Економіка та суспільство. 2020. Випуск 22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-21>

28. Богданенко А. І. Державна інвестиційна політика в системі факторів економічного розвитку України. Публічне урядування. 2019. № 2 (17). С. 15–25. URL: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-17-2-15-25>.

29. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646.

30. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 19. Ст. 80.

31. Graham E. M., Krugman P. R. Foreign Direct Investment in the United States. Washington, 1991. 191 р.

32. National Legislation and Regulations Relating to Transnational Corporations: a Technical Paper. N.Y., 2013.

33. Jackson J. H., Davey W. J. & Sykes A. O. (2013). International economic relations: Cases, materials, and text on the national and international regulation of transnational economic relations.

34. Best-Practice Guide for a Positive Business and Investment Climate. URL: <http://www.osce.org/eea/19768?download=true>. Загол. з екрану

35. Demirhan E., Masca M. Determinants of foreign direct investment flows to developing countries: a cross-sectional analysis. Prague economic papers. 2008. № 4. Pp. 356–369.

36. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи досвід для України. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/June2010/01.htm>

37. Tax Reforms in EU Member States 2015. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip008_en.pdf

38. Foreign direct investment in Central and Eastern Europe. URL: <http://www.allenoverly.com/SiteCollectionDocuments/Foreign%20direct%20investment%20in%20Central%20and%20Eastern%20Europe.PDF>

39. Савлук О. В. Закордонний досвід формування інвестиційної привабливості регіону. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_2_1/256-262.pdf

40. Світлична Ю. О. Заходи заохочення в залученні іноземних інвестицій. Наше право. 2017. № 3. С. 41–44.

41. Любімов В. І. Бюджетна політика регулювання економіки і її вплив на рівень іноземного інвестування. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 6. С. 4–7.

42. Левченко Н. М. Політика держави у сфері іноземного інвестування. Інвестиції: практика та досвід. 2005. № 15. С. 22–27.

43. Бойко В. О., Шульга Т. М. Податкове стимулювання інноваційної діяльності: європейський досвід. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 1. С. 175–178.

44. Трубін І. О. Сучасні підходи до формування критеріїв класифікації податкових пільг. Фінансове право. 2013. № 2(24). С. 24–27.

45. Загорський В. С. Бюджетно-податкова система України. Теорія і практика монографія. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2006. 304 с.